

LBRIS

We know
books

SOŢUL ETERN
ROMAN

Feodor Dostoievski

Revolution
Antet

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DOSTOEVSKIJ, FEDOR MIHAILOVIČ

Soțul etern / Feodor Dostoievski ; trad. din lb. rusă de C.N. Negoită. -

București : Antet Revolution, 2024

ISBN 978-973-636-581-2

I. Negoită, C.N. (trad.)

821.161.1

Tehnoredactare și coperta Dorin Ursu

I.

Velcianinov

Venise vara și Velcianinov rămăsese totuși la Petersburg. Călătoria hotărâtă pentru sudul Rusiei n-o putuse face, iar procesul lui nu mai ajungea la capăt. Era un proces privitor la o moșie, și care luase o întorsătură plictisitoare. La început, părea foarte simplu, iar cu trei luni mai înainte, câștigul de cauză nici nu putea fi pus la îndoială; dar iată că o încurcătură se ivi. „Și așa, cad din lac în puț”. Velcianinov repeta acum foarte des cuvintele acestea. Avea un avocat abil, scump plătit și cunoscut îndeajuns; și apoi nu se speria de cheltuieli. Dar nerăbdarea și un fel de neîncredere îl făceau să intervină el însuși în afacerea sa: întocmea planuri, pe care avocatul le arunca pe toate la coș; alerga pe la instituții, se informa mereu, dar mai mult încurca lucrurile. Avocatul cel puțin îl muștra și-l sfătuia să plece la țară; dar nu putea să se hotărască să plece, nici măcar până la marginea orașului. Praful, căldura înăbușitoare, nopțile albe de la Petersburg, atât de enervante, de asta avea el parte la oraș. Nu avusese noroc nici cu apartamentul unde locuia, din apropierea Teatrului cel Mare, și pe care-l închiriasse de curând: „Nu pot să fac nimic!” Ipohondria creștea zi de zi; de altfel avea înclinare spre aceasta de multă vreme.

Era un om ce trăise, cum se spune, mult. Nu se mai socotea tânăr, la treizeci și opt sau aproape treizeci și nouă de ani; iar „bătrânețea” aceasta, cum spunea el, se ivise „pe neașteptate”. Dar își dădea seama că nu numărul anilor, ci grozăvia lor îl îmbătrânise, iar pricina tuturor relelor era lăuntrică. Părea încă un bărbat solid. Era înalt

și robust. N-avea niciun fir de păr alb în părul des și blond, și nici în barba-i lungă care îi acoperea pieptul. La prima înfățișare părea stângaci și greoi, dar privindu-l mai îndeaproape recunoșteai că știe să se descurce și înțelegeai că a primit o bună educație. Felul de a se purta al lui Velcianinov era demn și grațios cu tot aerul morocănos și nepăsarea de care se molipsise. Păstrase mereu o ținută aleasă, o siguranță de sine aristocratică, aproape obraznică, deși nu-și dădea seamă de aceasta; rămânea totuși un om inteligent, fin uneori, îndeajuns de instruit și bine înzestrat. Chipul său și privirea sinceră, obrazul și fața roz, arătau o carnație delicată, care atrăgea atenția femeilor. Și chiar astăzi încă, văzându-l, îți spuneai:

„Frumos bărbat! Parcă ar avea lapte în vine, în loc de sânge!” Și totuși, acest „bărbat frumos” suferea de o cruntă ipohondrie. Ochii mari, albaștri, cu zece ani în urmă, aveau de asemenea în ei ceva cuceritor. Erau ochi limpezi, atât de veseli, și atât de plini de neliniște, încât atrăgeau pe oricine l-ar fi întâlnit. Acum, când se apropia de patruzeci de ani, lumina aceea, bunătatea din privire se stinsese; ochii erau cerniți, iar în jurul lor se distingeau cute ușoare. Totuși, reflectau cinismul omului obosit și potrivit moralei, șiretenia, sarcasmul uneori, și o înfățișare nouă, pe care n-o avea altădată: o umbră de tristețe și de durere, de tristețe aproape nesimțită, fără motiv, dar adâncă. Și lucru ciudat, omului acesta, cu doi ani mai înainte, plin de viață încă, atât de vesel, comunicativ, povestind frumos întâmplări amuzante, nu-i mai plăcea acum decât singurătatea deplină. Părăsi iute relațiile numeroase, pe care ar fi putut prea bine să și le mențină, cu toată strămtăoarea în care se afla. Mândria contribuise și ea aici: neîncrederea și mândria îl sileau astfel să nu mai viziteze pe minciuna din cunoștințele sale. Și așa a ajuns, puțin câte puțin, până la singurătate. În loc să se mai micșoreze, starea aceasta de suflet creștea; alte motive, deosebite de acelea care îl făceau să sufere până acum, îl chinuiau astăzi; motive neprevăzute, „superioare” acelor dinainte, „dacă se poate spune că sunt într-adevăr motive superioare și inferioare”. Așa spunea și el.

Da, aici ajunsese: se lupta acum cu tot felul de cauze *superioare*, cărora nu le dăduse altădată nicio atenție. În sufletul lui, în conștiința sa, înțelegea prin „cauze superioare” acele lucruri care (spre uimirea lui) nu-i stârneau râsul când se gândea la ele. O! dar în societate se schimbă totul!

Știa că la prima ocazie favorabilă trebuie să renunțe la toate acele „cauze superioare”, deși în taină hotărâse altfel și se minuna acum de schimbarea asta. Totul se petrecea în afară de libertatea lui de gândire îndeajuns de mare, pe care o cucerise în ultima vreme, lup-tând împotriva „cauzelor inferioare” ce voiau să-l stăpânească. Și de câte ori, dimineața, când se scula, nu se rușina de gândurile și sentimentele petrecute în ceasurile de insomnie (în ultimul timp suferea mereu de insomnie). De mult însă, băgase de seamă că din ce în ce era cuprins de îndoieli și de neîncredere, în faptele importante, ca și în cele mărunte; de aceea hotărâse să nu se mai încreadă în el însuși. Dar se întâmplase un lucru, a cărei realitate nu o putea tăgădui. În ultima vreme, noaptea de obicei, gândurile și sentimentele obișnuite, se prefăceau laolaltă și nu se mai asemă-nau deloc cu acelea de peste zi. Asta îl minună și-l făcu să consulte un medic vestit, pe care-l cunoștea de altfel personal. Îi povesti, negreșit, faptele mai mult în glumă. I se răspunse că transformarea și chiar dedublarea gândurilor și sentimentelor în timpul nopții sunt fenomene foarte răspândite la cei care „gândesc și simt cu intensitate”; că toate convingerile unei existențe se prefac deodată sub înrăurirea deprimantă a nopții și a insomniei că de aceea ajunge fără nicio normă la cele mai fatale hotărâri; dar că este totuși o măsură în toate, iar dacă individul simte această dedublare, ajun-gând până la suferință, atunci, înseamnă că este vorba de o boală, pe care trebuie prin urmare s-o trateze. Cel mai bun lucru era să-și schimbe radical felul de viață, să-și modifice regimul sau să facă o călătorie. Era deci nevoie de o purificare.

Velcianinov încercă să priceapă; boala îi fusese dovedită.

Așadar, de o boală era vorba; toate acele „cauze superioare”

nu-s decât „efectul bolii!” își spunea el ironic. Nu voia totuși să se convingă.

În curând însă, ceea ce simțea noaptea și numai întâmplător, avea loc și dimineața, dar cu o intensitate mai mare; durerea era înlocuită acum de mânie, duiosia de sarcasm. Părea că trăiește într-o viață anterioară, uneori foarte îndepărtată, „venindu-i asta pe neașteptate, Dumnezeu știe cum”. Velcianinov se plângea de altfel mai de mult că-și pierde memoria: uita chipul cunoștințelor sale, care se supărau când el nu le recunoștea. Nu-și mai aducea aminte apoi de cuprinsul unei cărți, citită cu șase luni în urmă. Și totuși! Cu toată pierderea aceasta evidentă și zilnică de memorie (pierdere care-l preocupa mult), tot ceea ce era în legătură cu trecutul său îndepărtat, întâmplări în totul uitate, de zece, cincisprezece ani, se redeșteptau în minte cu o precizie de amănunte, cu o vioiciune atât de mare de impresii, încât păreau că s-ar petrece aieva. Unele din evenimentele acestea fuseseră atât de mult uitate încât faptul că-i reveneau în conștient i se părea o minune. Dar nu numai atât: cine oare, din oamenii care au trăit intens, nu are amintiri asemănătoare? Dar mai important era că acest trecut, reînviind acum, se înfățișă sub un unghi nou, neașteptat, și la care nici nu s-ar fi gândit înainte. De ce oare asemenea amintiri luau astăzi, în ochii săi, aspectul unor adevărate crime? Nu era vorba numai de o judecată a sa: el nu mai avea încredere în mintea lui, înnegurată, solitară și bolnavă, dar se și tânguia, plângea aproape, și dacă nu cu lacrimi vădite, cel puțin cu suspine lăuntrice. Cu doi ani mai înainte, nici n-ar fi vrut să creadă că o să ajungă într-o zi să plângă. La început de altfel, amintirile lui erau mai degrabă amare, decât sentimentale; își amintea de unele greșeli petrecute în societate, de unele umilințe, își aducea aminte, bunăoară, despre „Calomniile unui intrigant” în urma cărora n-a mai fost primit într-o casă; sau ceva mai înainte, cum fusese insultat, și cum nu ceruse reparație pe calea armelor; cum, într-o zi, fusese jignit, față de cucoane, printr-o epigramă usturătoare, la care nu știuse ce să răspundă; își mai amintea de două

sau trei datorii neplătite, neînsemnate, este adevărat, dar datorii de onoare, contracte față de oameni pe care nu-i mai văzuse, dar pe care-i bârfea. Suferea, de asemenea (dar numai în clipele cele mai grele), când își aducea aminte de două moșteniri, amândouă importante, pe care le risipise prosteste. Dar pe urmă amintirile se legau de lucruri mai „mari”.

Deodată, bunăoară, și fără niciun motiv, își aducea aminte după o lungă uitare de un biet funcționar bătrân, încărunit, cam ridicol, pe care într-o zi îl jignise în fața lumii, așa, numai din fanfaronadă, pentru a rosti un cuvânt, care să-i aducă oarecare reputație. Faptul acesta era atât de adânc ascuns în minte, că nu mai regăsea numele aceluși bătrânel, deși toate împrejurările acestei întâmplări, îi răsăriseră în minte cu o claritate extraordinară și amintea bine că bătrânul intervenise ca să-și apere fata, o fată cam bătrână, care nu se măritase și stătea la un loc cu el; prin oraș se spuneau cuvinte urâte despre ea. Bătrânul încercă să răspundă dar izbucni în plâns în fața lumii, ceea ce produse o oarecare impresie. La urmă, în batjocură, l-au îmbătat cu șampanie, în râsul tuturor. Și acum, când fără niciun rost, Velcianinov îl revăzu pe bătrânelul acela plângând cu sughituri și ascunzându-și fața în mâini ca un copil, i se părea că mereu l-a avut în minte. Ciudat lucru: pe atunci totul i se părea nostim iar acum, dimpotrivă; unele amănunte și mai ales fața aceea ascunsă în palme, îl impresionau.

Își mai aducea aminte cum a calomniat odată, din distracție, pe nevasta drăguță a unui institutor, și cum ajunsese calomnia până la urechile soșului. Velcianinov, părăsind orașelul acela foarte curând, n-a putut să afle urmările faptei sale; dar începu acum să și le reprezinte, și Dumnezeu știe unde l-ar fi târât imaginația, dacă nu i s-ar fi ivit în conștiință amintirea, mai apropiată, a unei fete, o tânără burgheză care nu-i plăcuse, și la a cărei amintire, ca să vorbim deschis, se înroșea; dar avusese cu ea un copil, așa, fără să-și dea seama; pe urmă o părăsise și pe ea și pe copil, fără un cuvânt de adio (este drept că nici timp nu avusese), când plecase, la Petersburg. Mai

târziu, încercase, un an de zile, s-o regăsească, dar nu a izbutit. Mai avea apoi sute de amintiri de acest fel, și se părea că fiecare dintre ele târa după ea alte zece încă. Puțin câte puțin, mândria sa fu înfrântă.

Am mai arătat că mândria sa căpătase o formă unică. De altfel, erau momente (de obicei rare) când nepăsarea lui era așa de mare încât uita că nu are o trăsură proprie, că se târa pe jos de la o instituție la alta, și că-și neglijează până și toaleta. Iar dacă vreuna din cunoștințele sale îl întâlnea pe stradă și se făcea că nu-l cunoaște, tot mândria aceea îl determina să nu se sinchisească, nu numai în exterior, dar chiar în sinea sa. Negreșit că acestea se întâmplau rar; scurte clipe de nepăsare și de supărare; dar, încetul cu încetul, mândria se elibera de lucrurile care roiau în jurul ei și se îndrepta către un singur obiect, care-i preocupa întregul cuget.

„Ei bine! își spunea el cu un ton ironic (aproape totdeauna, când cugeta, începea să-și ia un aer ironic), trebuie să fie cineva care se ocupă de starea mea morală și care-mi trimite toate aceste blestemate amintiri și aceste „lacrimi de căință”! Să continue, dar nu va ajunge la nimic! În zadar! Eu nu știu dacă toate remușcările, lacrimile și asprimea cu care mă judec, îmi aduc vreo independentă, cu toate că am patruzeci de ani. Știu că aceeași ispită, se va înfățișa mâine și că împrejurările vor fi aceleași; bunăoară dacă vreau să răspândesc zvonul că nevasta institutorului primește cadouri de la mine, am calomniat-o a doua oară. Și e mai rău acuma și mai murdar lucru decât întâia oară, pentru că am repetat cazul. Dacă prințul, cel tânăr, fiul unic al mamei sale, căruia i-am zdrobit piciorul, acum unsprezece ani, cu un foc de revolver, dacă prințișorul acesta m-ar ofensa iarăși, l-aș provoca din nou la duel și i-aș dărui astfel încă un picior de lemn. În zadar nu-i așa? La ce folosește? Ce-mi folosesc amintirile dacă nu izbutesc să mă mântuiesc eu însumi!”

Deși întâmplarea cu soția institutorului nu se repetă, deși nu mai dărui nimănui un picior de lemn, numai gândul că împrejurările reînnoindu-se, faptele s-ar putea repeta la rândul lor gândul acesta numai, îl ucidea aproape. Este grozav să fii mereu în prada unor

amintiri dureroase; ce bine este să te odihnești sau să te plimbi între acte!

Așa făcea și Velcianinov: era gata de plimbare între acte, dar viața lui la Petersburg devenea din ce în ce mai penibilă. Se apropie luna Iulie. Lua câteodată hotărârea bruscă de a părăsi totul, chiar și procesul, și să plece de îndată, nu are a face unde, în Crimeea de pildă, fără să se mai gândească la nimic. Dar peste un ceas, de obicei, disprețuia ideea asta, și-și bătea joc de ea: „Nicio călătorie nu va izbuti să mă vindece de gândurile acestea penibile, odată ce s-au ivit și atâta timp, cât sunt un om cinstit, nu le pot evita. Și de ce să le evit?”

„Da, de ce să le evit? continua el să filosofeze cu amărăciune. E atâta praf aici, atât de înăbușitoare atmosfera, atâta murdărie în casa asta; în instituțiile unde-mi pierd vremea; printre oamenii de afaceri este atâta zadarnică agitație, atâtea griji meschine: toți oamenii de aici, toate chipurile acestea pe care le vezi de dimineața până seara, reflectă un egoism atât de naiv, o nerușinare atât de ingenuă, toată poltroneria sufletelor lor mici, toată lașitatea inimilor lor meschine; aici este cu adevărat paradisul ipohondriei. Totul este aici sincer, limpede, nimeni nu se gândește să ascundă ceva, cum fac cucoanele noastre la țară, la mare sau în străinătate. Ce poate fi mai prețios, mai vrednic de stimă aici, decât sinceritatea și simplitatea aceasta. „Nu plec! Am să crăp aici, dar n-am să plec nicăieri!”

II.

Omul cu pălăria în doliu

La 3 Iulie. Căldură înăbușitoare nesuferită. Ziua aceasta a fost plină de trudă pentru Velcianinov. A trebuit să alerge întreaga dimineață, când pe jos, când în trăsură, iar seara mai trebuia să se ducă la cineva care-i era foarte util în afacerea sa: la un om de afaceri, consilier de stat, cu care se întâlnea în vila lui, nu departe de Riviera Neagră. La oră șase, în sfârșit, Velcianinov intră într-un restaurant (cu înfățișare dubioasă, deși avea firmă franceză), pe Perspectiva Nevsky aproape de Podul Poliției. Se așeză într-un colț, la masa lui obișnuită, și comandă dejunul, care-l costa o rublă; vinul se plătea aparte, nu bea decât rar și socotea asta ca un sacrificiu față de proasta situație a afacerilor sale. Se miră și el că poate cineva să mănânce asemenea bucate, dar consumă tot, până la ultima firimitură, cu o poftă de parcă n-ar mai fi stat la masă de trei zile. „E ceva bolnăvicios și-n asta”, murmură el, când își dădea seama de pofta ce avea. Dar de data această se așeză la masă rău dispus, își aruncă pălăria într-un colț și rămase pe gânduri. Dacă un vecin de masă făcea zgomot, dacă chelnerul nu-l servea bine, pe el, care era atât de amabil, se înfură și înjura ca un vagmistru.

I se aduse borșul; luă lingura, dar o aruncă repede alături. O idee neașteptată îi ilumina mintea: înțelegea acum, Dumnezeu știe cum, cauza neliniștii sale ciudate și nemai întâlnite, care-l chinuia de atâta vreme; și care nu înceta. Îi apărură de o simplitate neobișnuită.

„Da, pălăria, murmură el. Blestemata aceea de pălărie rotundă, îndoliată este *adevărată* cauză!”

Se mai gândi și pe măsură ce reflecta, se poșomorî, iar „întâmplarea” îi apărură din ce în ce mai curioasă.

„Dar este oare o întâmplare? Își spunea. Este ceva care să însemne un eveniment, deosebit?”

Iată ce se petrecuse. Cu două săptămâni în urmă — nu-și aducea bine aminte, dar credea că sunt de atunci două săptămâni, — făcuse loc pentru întâia oară pe stradă, în colțul străzilor Podiaceskaia și Mecianskaia, unui om care purta o pălărie cu doliu. N-avea omul acela nimic deosebit de altminteri; trecuse repede, dar îi aruncase lui Velcianinov o privire stăruitoare, ceea ce-l puse pe gânduri. În tot cazul, lui Velcianinov i se păru o figură cunoscută. Îl mai întâlneau, desigur, undeva. „N-am văzut eu atâtea mii de oameni în cursul vieții mele? Nu poți să-ți aduci aminte de toți!” Peste câteva secunde, uitase aproape de întâlnirea aceasta, cu toată impresia pe care i-o lăsase de la început. Dar imaginea reveni, sub forma unei neliniști fără obiect cu totul neobișnuită. Acum, după două săptămâni, își aducea aminte de toate amănuntele; își mai aduse aminte că atunci nu pricepea de unde-i vine neliniștea, astfel că nu fu în stare să stabilească niciun raport între reaua sa dispoziție din cursul acestei seri și întâlnirea de dimineața. Dar omul acela nu întârzie a i se ivi în minte, iar în ziua următoare el se înfățișă în carne și oase lui Velcianinov, pe Perspectiva Nevsky, și-l privi iarăși în chipul său ciudat. Velcianinov scuipea indignat, dar rămase el însuși minunat de acest gest. Sunt figuri care de la început este drept, ne stârnesc un dezgust fără rost, fără motiv. „Poate că l-am mai văzut undeva”, — își șopti Velcianinov, după o jumătate de oră de la întâlnirea aceasta. Și iarăși, seara, n-avu nicio dispoziție. Mai avu și un vis urât. Dar nu-i veni în minte ideea că visul avea vreo legătură cu omul cu pălărie îndoliată, deși seara se gândise des la el. Îl plictisea faptul că „prostii de astea” pot să-l preocupe atât; dacă ar fi făcut legătura între omul acela și supărarea sa, s-ar fi simțit tare umilit. Două zile mai târziu, se întâlneau din nou, în mulțimea care cobora din vaporul ce circula pe Neva. A treia oară Velcianinov aproape că ar fi jurat că omul în

doliu îl recunoscuse; voi să se apropie de el, prin mulțime; se păru că și el încercase să-i întindă mâna; poate că-i și rostise numele... Aceasta n-o auzise lămurit Velcianinov, dar... „Cine-i dobitocul ăsta, și de ce nu vine să-mi vorbească, dacă mă recunoaște cu adevărat, și dacă are atâta poftă s-o facă?” își spuse el furios, luând o trăsură, ca să se ducă la Smolny. O jumătate de oră după aceea, el avu o discuție aprinsă cu avocatul, dar seara, precum și noaptea, o neliniște grozavă, fantastică, îl chinu iarăși. Nu sunt oare bolnav de icter? se întreba el cu neliniște, uitându-se în oglindă.

Așadar, îl văzuse a treia oară. Vreme de cinci zile nu mai revăzu pe „nimeni”, iar „dobitocul” nu mai dădu nici un semn de viață. Din timp în timp, amintirea omului în doliu se reîntorcea, ceea ce-i pricinuia o oarecare uimire. „Să am eu dorința de a-l revedea? Ei, drăcie!... Și el poate are treburi la Petersburg. Și după cine poartă doliu? M-a recunoscut, negreșit, dar eu nu știu cine este. De ce poartă oamenii aceștia doliu? Nu le stă bine!... Dacă l-aș vedea mai de aproape, poate că l-aș recunoaște”.

Ceva se limpezise în mintea sa, așa ca atunci când încerci să-ți aduci aminte un cuvânt: îl cunoști bine, îți amintești că ai știut ce înseamnă, dar nu-ți vine pe buze, dar de data aceasta nu putea să afle mai mult decât atâta!

„Așa!... e mult de atunci... Era la... A fost... Era un... Ce-are a face! strigă el mânios. De ce să mă muncesc eu atâta pentru dobitocul acela!...”

Era supărat, dar seara, când își aduse aminte de supărarea aceasta „atât de grozavă”, se întristă: i se părea că a fost prins asupra unei fapte rele; rămase încurcat și uimit în același timp.

„Trebuie să am un motiv adevărat, ca să mă supăr așa... numai pentru o aducere aminte?... Dar nu sfârși acest gând.

Iar dimineața, mânia sa fu și mai mare; de dată asta avea impresia că furia îi era motivată și că avea perfectă dreptate. „Ce obraznicie!” A patra întâlnire avu și ea loc. Omul în doliu apăruse iarăși ca din pământ. Velcianinov îl zărise pe consilierul de stat, de care

avea nevoie și pe care-l căuta de multă vreme, urmărindu-l până la vilă. Funcționarul acesta după ce-l cunoscuse pe Velcianinov îl evita ascunzându-se pe cât era cu putință. Bucuros că în sfârșit l-a întâlnit, Velcianinov se luă după el. Grăbindu-se, nescăpându-l din ochi, nădăjduia să-l ajungă și să-și spună păsul, dar șmecherul acela simțise: zâmbea și nu spunea nimic. În acest moment critic, privirea lui Velcianinov distinse deodată pe trotuarul din față pe omul cu pălăria în doliu. Acesta se oprise și se uita la el.

„Cine dracu l-a adus! exclamă Velcianinov înfuriat; funcționarul se depărtase; insuccesul îl atribui acum acestui „obraznic”. Cine dracu l-a adus? Mă spionează? Mă urmărește? O fi plătit pentru asta! Și mai zâmbea încă! Am să-l cotonogesc! Păcat că n-am un baston la mine! S-a terminal cu el de azi înainte. Am să-mi cumpăr un baston. Dar vreau mai întâi să știu cine este!”

În sfârșit, trei zile după această întâlnire (cea de-a patra), îl regăsim pe Velcianinov la restaurantul său, așa cum l-am zugrăvit, în mod real turburat și aproape zăpăcit. El însuși ar fi putut mărturisi că așa era, cu toată mândria-i cunoscută. Cercetând toate împrejurările, fusese silit să admită o singură cauză pentru reaua sa dispoziție, pentru neliniștea *ciudată* și pentru toate emoțiile din ultimele două săptămâni; această cauză nu putea fi decât omul în doliu, „cu toată desăvârșita-i neînsemnătate”.

„Eu admit că sunt un ipohondru, reflecta Velcianinov, și că, prin urmare, sunt în stare să fac din țânțar armăsar, dar nu este oare penibil pentru mine să știu că la mijloc poate nu-i decât o curată imaginație? Dacă îi este îngăduit primului idiot care iese în cale, să turbure pe un om, atunci, atunci...”

În sfârșit, astăzi (cea de-a cincea întâlnire), armăsarul devenise țânțar: așadar, omul acela trecu repede, făcându-se că nu-l vede pe Velcianinov, ba chiar uitându-se în jos și prefăcându-se că nu-l recunoaște. Velcianinov se întoarse și strigă destul de tare:

—Ei, domnul cu doliu! Ce te ascunzi. Stai pe loc! Cine ești dumneata?

Chemarea era nelalocul ei. Dar Velcianinov nu-și dădu seama de asta decât după ce strigase. Omul se întoarse, se opri uimit, zâmbi, încercă să mormăie un cuvânt, să facă un gest; apoi, în nehotărârea aceasta făcu stânga împrejur și fugi, fără să se mai uite înapoi. Velcianinov, îl urmări cu privirea foarte mirat...

„Poate că nu el, ci eu îl urmăresc”, cugetă apoi.

După cină, se duse la vila funcționarului. Dar nu-l găsi acasă; i se spuse că n-a mai venit de dimineață și că se va reîntoarce pe la trei, patru dinspre ziuă, deoarece se afla la onomastica unui prieten. Velcianinov se simți „ofensat”; se gândi mai întâi să se ducă peste el, la petrecere. Plecă, dar pe drum își dădu seama, că prea exagera. Plăți birjarului la jumătatea drumului și o luă pe jos, până la Teatrul cel Mare. Simțea nevoia să meargă pe jos. Ca să-și liniștească nervii trebuia neapărat să doarmă, iar pentru a alunga insomnia era necesar să facă puțină mișcare.

Sosi acasă pe la zece și jumătate, căci drumul era lung, iar el era într-adevăr obosit.

Apartamentul pe care-l închiriasse în Martie, și pe care îl înjura de mama focului repetând mereu, pentru propria-i satisfacție, că parcă s-ar afla în tranșee și că stătea numai fiindcă „nenorocitul de proces” îl reținea „momentan” la Petersburg, acest apartament nu era nicidecum atât de incomod și n-avea nicio înfățișare atât de urâtă cum spunea el. Intrarea de jos, era, oarecum, obscură și „murdară”; dar apartamentul de la etajul al doilea era alcătuit din două camere mari, luminoase și înalte, despărțite una de alta printr-o sală cam întunecoasă. Una dădea spre curte, cealaltă spre stradă, dar Velcianinov risipise pretutindeni cărți și hârtii. Dormitorul și-l instalase în odaia dinspre stradă. Așezase un divan, mobile vechi, puțin uzate și câteva obiecte, rămășițe ale unei vieți de huzur: porțelanuri, bronzuri, covoare veritabile de Bukhara, și chiar două tablouri frumoase. Dar toate lucrurile erau pline de praf, în dezordine, și nimic nu era la locul lui de când Pelaghia, care-i îngrija de casă, se afla la părinții ei, la Novgorod și-l lăsase singur. Situația cam

ciudată, a unei fetișcane la un celibatar, om de lume, și care ținea cât de cât la decor, îl făcea să roșească pe Velcianinov, deși era foarte mulțumit de Pelaghia. O angajase de când închiriasse apartamentul, în primăvară, familia la care slujise până atunci fiind plecată în străinătate. De la început, ea introdusese oarecare ordine; dar după ce plecase, Velcianinov nu mai voi să ia o altă servitoare. Cât despre valeți nu se împăca cu ideea aceasta, și apoi nici nu se făcea să mai angajeze pe altcineva pentru câțva timp numai. Menajul i-l făcea, deci, în fiecare dimineață, sora portăresei, Mavra, căreia îi lăsa cheia când pleca; dar mare lucru nu avea de pe urma ei: știa numai să-și primească regulat bacșișul. Era însă indiferent la orice, fericit că poate fi singur, complet singur. Totuși, când, nervii îi erau supraexcitați, nu mai suferea murdăria și se simțea dezgustat când se întorcea acasă.

Dar, de data această, abia-și scoase hainele că se și trânti în pat și, necăjit, încercă să adoarmă „imediat”. Lucru neobișnuit, el adormi de cum puse capul pe pernă. Nu i se mai întâmplase așa ceva de o lună de zile.

Dormi aproape trei ore, dar avu un somn agitat. Visase lucruri ciudate, ceea ce-l făcu să aibă febră. Era vorba de o crimă, pe care ar fi săvârșit-o și ascuns-o, și de care îl acuzau, într-un singur glas, oamenii veniți cine știe de unde, care intrau neconținut la el. Se umpluse casa, și alții tot mai intrau, iar ușa nimeni nu se gândea s-o închidă. Dar atenția tuturor se îndrepta spre un personaj straniu, pe care el îl cunoscuse, dar care murise și acum însă, îi apăruse în față. Ceea ce era mai penibil, era faptul că Velcianinov nu-și mai aducea aminte de numele lui. Știa atât că odinioară ținuse mult la el! Părea că de la personajul acesta aștepta mulțimea aceea un cuvânt hotărâtor, care să osândească sau să-l mântuiască pe Velcianinov, iar toată lumea stătea încordată. Dar omul acela nici nu se mișca, și nu spunea o vorbă. Zgomotul nu mai înceta: neliniștea era generală. Deodată, însă, Velcianinov îl lovi pe omul ce se încăpățâna să tacă, și lovindu-l, simți o ciudată voluptate. Grozăvia acestei fapte